

Development of valuation of assets and liabilities in the Slovak republic

Lucia Ondrušová¹, Branislav Parajka²

¹ University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accountancy and Auditing
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovak republic
E-mail: luciaondrusova@gmail.com

² University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accountancy and Auditing
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovak republic
E-mail: branislav.parajka@gmail.com

Abstract: Valuation is one of the most important parts of accounting. Valuation is provided in the Act on Accounting, where the valuation variables used are defined and the components of the assets and liabilities are valued by the respective valuation quantity. Proper and fair valuation of assets and liabilities and the application of accounting policies and accounting methods ensures a true and fair view of accounting. Valuation variables used to measure assets and liabilities in the Slovak Republic changed as a result of changes in the business environment and the expansion of business activity outside the territory of the Slovak Republic. Due to the changes, a valuation measure has been included in the legal form, which is the fair value that is of increasing importance in the valuation of assets and liabilities, especially in large accounting entities operating outside of our territory.

Keywords: valuation, assets, liabilities, fair value

JEL codes: M40, M41

1 Súčasný stav - úvod do problematiky

Oceňovanie predstavuje základnú a najzložitejšiu problematiku účtovníctva. Bez oceňovania by účtovníctvo neposkytovalo verný a pravdivý obraz o predmete účtovníctva a zároveň by sa nevedela kvantifikovať výsledná činnosť účtovnej jednotky. Pri oceňovaní jednotlivých zložiek majetku a záväzkov je potrebné správne stanoviť predmet oceňovania a zároveň aj oceňovaciu veličinu, ktorou sa má daný majetok oceniť za predpokladu dodržania etických princípov (Mateášová and Meluchová, 2015). Pri oceňovaní je dôležité rozlišovať medzi cenou a hodnotou.

Cena sa definuje ako objektívna miera hodnoty sprostredkujúca výmenu statkov. Inak povedané, cena je hodnota statkov vyjadrená v peniazoch (Soukupová and Šlosárová and Baštincová, 2004). Naopak hodnota je daná pomerom úžitku vo vzťahu k cene produktu a vyjadruje dôležitosť objektu pre konkrétny subjekt. Kupujúci subjekt vníma hodnotu objektu vo vzťahu k jeho potrebám a analyzuje, či stanovená cena zodpovedá aj jemu vnímanej hodnote. Predávajúci subjekt sa vo väzbe na daný výstup snaží o objektivizáciu hodnoty prostredníctvom ceny (Bednárová and Šlosárová, 2015).

Aby účtovníctvo mohlo poskytovať verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva danej účtovnej jednotky v peňažnom vyjadrení, je potrebné aby predmet účtovníctva bol ocenený správnou oceňovacou veličinou v súlade s účtovnými zásadami a metódami, ktoré sú stanovené právnou úpravou (Pakšiová and Kubaščíková and Kršeková, 2015). Spôsoby oceňovania majetku a záväzkov v účtovníctve sú upravené v zákone č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o účtovníctve). Oceňovacie veličiny sa postupne menili a dopĺňal sa ich význam ako aj podmienky použitia, ktoré druhy majetku a záväzkov sa majú ktorou oceňovacou veličinou oceniť. Zmeny v oceňovaní majetku a záväzkov vyplývali zo skutočností ako sa vyvíjalo trhové prostredie a podmienky uskutočňovania podnikateľskej činnosti či už na území

Slovenskej republiky ako aj uskutočňovanie podnikateľskej činnosti v rámci Európskej únie alebo s tretími krajinami (Tumpach and Máziková and Kuceková, 2015). Vzhľadom k rozširovaniu podnikateľskej činnosti a realizácii transakcií, ktoré majú významný vplyv na oceňovanie majetku a záväzkov ako aj podniku ako celku sa museli upraviť aj podmienky oceňovania, oceňovacie veličiny ako aj ich definície.

2 Metodológia a zdrojové údaje

Oceňovanie predstavuje základnú a najzložitejšiu oblasť účtovníctva. Prostredníctvom oceňovania majetku a záväzkov sa vyjadruje ich hodnota v peňažných jednotkách, čím sa môže kvantifikovať predmet účtovníctva účtovnej jednotky, aby mohla účtovná závierka poskytovať verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva. Pri skúmaní danej problematiky sme vychádzali z právnych predpisov upravujúcich problematiku oceňovania, ktorým je predovšetkým zákon o účtovníctve. Okrem právnych predpisov sme vychádzali aj z odborných článkov, ktoré s danou problematikou súviseli.

Pri riešení problematiky vývoja oceňovacích veličín v Slovenskej republike sme najskôr našudovali skúmanú terminológiu a historický vývoj právnej úpravy. Následne sme použili metódu analýzy a selekcie, aby sme vedeli vyvodiť závery.

3 Výsledky a diskusia

Oceňovacie veličiny sa menili a ich definície boli upravované vzhľadom k rozvíjajúcemu sa podnikateľskému prostrediu na území Slovenskej republiky ako aj vplyvom nadnárodnej právnej úpravy na slovenskú právnu úpravu. Vznikom Slovenskej republiky od 1.1.1993 bolo účtovníctvo upravené zákonom č. 563/1991 Zb. o účtovníctve (ďalej len pôvodný zákon o účtovníctve). Pôvodný zákon o účtovníctve bol niekoľkokrát novelizovaný a v platnosti bol do 31.12.2002. Oceňovaniu a oceňovacím veličinám sa venovala štvrtá časť pôvodného zákona o účtovníctve. Oceňovanie majetku a záväzkov sa v súlade s pôvodným zákonom o účtovníctve, § 25 ods. 4 uskutočňovalo nasledovnými oceňovacími veličinami:

- obstarávacia cena – cena, za ktorú sa majetok obstaral a náklady súvisiace s jeho obstaraním,
- reprodukčná obstarávacia cena – cena, za ktorú by sa majetok obstaral v čase, keď sa o ňom účtuje,
- cena obstarania – cena, za ktorú sa majetok obstaral bez nákladov súvisiacich s jeho obstaraním,
- vlastnými nákladmi – pri zásobách vytvorených vlastnou činnosťou priame náklady vynaložené na výrobu alebo inú činnosť, prípadne aj časť nepriamych nákladov, ktorá sa vzťahuje na výrobu alebo na inú činnosť,
- vlastnými nákladmi – pri hmotnom majetku okrem zásob a nehmotného majetku okrem pohľadávok vytvoreného vlastnou činnosťou priame náklady vynaložené na výrobu alebo inú činnosť a nepriame náklady, ktoré sa vzťahujú na výrobu alebo na inú činnosť.

Okrem uvedených oceňovacích veličín sa pri peňažných prostriedkoch používala nominálna hodnota.

Pôvodný zákon o účtovníctve bol novelizovaný v oblasti spôsobov oceňovania iba raz a to novelou č. 336/1999 Z. z., ktorá spresnila oceňovanie pohľadávok a záväzkov a zároveň doplnila oceňovanie prírastkov zvierat a nie len príchovkov, ako to bolo uvedené v pôvodnom znení zákona o účtovníctve.

Prijatím zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve bolo upravené aj oceňovanie majetku a záväzkov a pôvodný zákon o účtovníctve bol zrušený. Zákon o účtovníctve sa venoval oceňovaniu vo štvrtej časti – spôsoby oceňovania. Od roku 31.12.2011 sa spôsobom oceňovania venuje piata časť zákona o účtovníctve.

Majetok a závazky účtovná jednotka podľa vyhláseného znenia zákona o účtovníctve, § 25 ods. 4 oceňovala nasledovnými oceňovacími veličinami, ku ktorým sú uvedené ich definície:

- obstarávacou cenou cena, za ktorú sa majetok obstaral, a náklady súvisiace s jeho obstaraním,
- reprodukčnou obstarávacou cenou cena, za ktorú by sa majetok obstaral v čase, keď sa o ňom účtuje,
- vlastnými nákladmi
 1. pri zásobách vytvorených vlastnou činnosťou priame náklady vynaložené na výrobu alebo inú činnosť, prípadne aj časť nepriamych nákladov, ktorá sa vzťahuje na výrobu alebo na inú činnosť,
 2. pri hmotnom majetku okrem zásob a nehmotnom majetku okrem pohľadávok vytvorenom vlastnou činnosťou priame náklady vynaložené na výrobu alebo inú činnosť a nepriame náklady, ktoré sa vzťahujú na výrobu alebo inú činnosť,
- menovitou hodnotou cena, ktorá je uvedená na peňažných prostriedkoch a ceninách, alebo suma, na ktorú pohľadávka alebo záväzok znie.

Zákonom o účtovníctve bola zmenená terminológia a to pri nominálnej hodnote na menovitú hodnotu, ktorej definícia bola doplnená do zákona o účtovníctve.

Zároveň zákon o účtovníctve ustanovil používanie reálnej hodnoty ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka resp. k inému dňu v priebehu účtovného obdobia ak to stanovuje osobitný predpis (napr. zákon o bankách).

Reálnou hodnotou sa rozumela podľa vyhláseného znenia zákona o účtovníctve, § 27 ods. 2:

- trhovú cenu,
- ocenenie kvalifikovaným odhadom alebo posudkom znalca v prípade, že trhovú cenu nie je k dispozícii alebo nevyjadruje správne reálnu hodnotu,
- ocenenie ustanovené podľa zákona č. 591/1991 Zb. obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Trhovou cenou bola podľa vyhláseného znenia zákona o účtovníctve, § 27 ods. 3 cena, ktorá je vyhlásená na tuzemskej alebo zahraničnej burze alebo na inom verejnom trhu. Kvalifikovaným odhadom bolo podľa vyhláseného znenia zákona o účtovníctve, § 27 ods. 6 súhrn všetkých budúcich výdavkov alebo príjmov pri použití najčastejšie sa vyskytujúcej úrokovej miery pre podobný nástroj emitenta s podobným ohodnotením alebo úrokovej miery, ktorá menovitú hodnotu tohto nástroja znižuje o úrokovú zrážku tohto nástroja na cenu, za ktorú by sa tento nástroj predal.

Od 1.1.2005 bola medzi oceňovacie veličiny doplnená reálna hodnota, ktorá dovtedy bola uvádzaná len ako oceňovacia veličina používaná pri preceňovaní majetku a záväzkov ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka alebo k inému dňu, ak si to vyžadoval osobitný predpis. Definícia reálnej hodnoty ostala nezmenená, zmenila sa iba odvolávka na ocenenie ustanovené podľa osobitného predpisu, ktorým bol Obchodný zákonník. Od 1.1.2005 sa týmto osobitným predpisom myslel § 95 zákona č. 594/2003 Z. z. o kolektívnom investovaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Dôležitou zmenou v oceňovacích veličinách bola novela zákona o účtovníctve platná od 1.1.2016, kedy bola zrušená reprodukčná obstarávacia cena a bola nahradená buď obstarávacou cenou alebo reálnou hodnotou. Zároveň sa zmenila definícia obstarávacej ceny, ktorou sa po novom považuje cena, za ktorú sa majetok obstaral vrátane nákladov súvisiacich s obstaraním a všetky zníženia tejto obstarávacej ceny. Zároveň sa zmenilo aj vymedzenie reálnej hodnoty, ktorou sa podľa zákona o účtovníctve, § 27 ods. 2 od 1.1.2016 rozumie:

- a) trhovú cenu,
- b) hodnota zistená oceňovacím modelom, ktorý využíva prevažne informácie z operácií alebo z kotácií na aktívnom trhu, ak nie je cena podľa písm. a) známa,

- c) hodnota zistená oceňovacím modelom, ktorý využíva prevažne informácie z operácií alebo z kotácií na inom ako aktívnom trhu, ak nie sú na aktívnom trhu informácie, ktoré by bolo možné použiť v oceňovacom modeli podľa písm. b), alebo
- d) posudok znalca, ak pre oceňovanú položku majetku nie je možné zistiť jeho reálnu hodnotu podľa písm. a) až c), alebo pre oceňovanú položku majetku nie je dostupný oceňovací model odhadujúci s postačujúcou spoľahlivosťou cenu majetku, za ktorú by sa v danom čase predal, alebo jeho použitie by vyžadovalo od účtovnej jednotky vynaloženie neprimeraného úsilia alebo nákladov v pomere s prínosom jeho použitia pre kvalitu zobrazenia finančnej pozície účtovnej jednotky v účtovnej závierke.

Trhovou cenou je podľa zákona o účtovníctve, § 27 ods. 3:

- a) záverečná cena vyhlásená na burze v deň ocenenia za predpokladu, ak trh s príslušným majetkom, ktorý burza organizuje, je aktívnym trhom, alebo
- b) najpočetnejšia cena ponuky, alebo ak táto nie je reprezentatívna, medián cien ponúk na inom aktívnom trhu v deň ocenenia, ak nie je možné ocenenie podľa písm. a); ak náklady na dopravu kúpeného majetku z miesta jeho uloženia na účely obchodovania na aktívnom trhu na miesto jeho použitia u kupujúceho nie sú zanedbateľné, prirátajú sa k trhovej cene.

Porovnanie oceňovacích veličín používaných na ocenenie majetku a záväzkov je uvedené v tabuľke č. 1 – Historický vývoj oceňovacích veličín.

Tabuľka č. 1: Historický vývoj oceňovacích veličín

Oceňovacie veličiny		
Zákon č. 563/1991 Zb. O účtovníctve	Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v pôvodnom znení	Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (platný od 1.1.2016)
- obstarávacia cena	- obstarávacia cena	- obstarávacia cena
- reprodukčná obstarávacia cena	- reprodukčná obstarávacia cena	- vlastné náklady
- cena obstarania	- vlastné náklady	- menovitá hodnota
- vlastné náklady	- menovitá hodnota	- reálna hodnota
- nominálna hodnota	- reálna hodnota	

Zdroj: vlastné spracovanie na základe právnej úpravy účtovníctva

Záver

Spôsoby oceňovania majetku a záväzkov ako aj samotné oceňovacie veličiny sa od vzniku samostatnej Slovenskej republiky s vyvíjajúcim podnikateľským prostredím a vplyvom nadnárodnej úpravy účtovníctva upravovali a menili. Významné zmeny nastali od roku 2003, od kedy bol v platnosti nový zákon o účtovníctve, upravili sa používané oceňovacie veličiny, kde najvýznamnejšou zmenou bolo používanie reálnej hodnoty a to v súvislosti s precenením majetku a záväzkov ku dňu, ku ktorému sa zostavovala účtovná závierka pre potreby zrealizovania ocenenia vykazovaného majetku a záväzkov. Reálnou hodnotou sa oceňovali iba určité druhy majetku a záväzkov ako napr. cenné papiere, ktorých cena sa menila vplyvom zmeny na trhu resp. iba vo významných prípadoch, ako bolo napr. zrušenie spoločnosti bez likvidácie. Postupne sa upravovali spôsoby oceňovania majetku a záväzkov ako aj používané oceňovacie veličiny a to z dôvodu, aby účtovníctvo a účtovná závierka poskytovali verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva a aby ocenenie majetku a záväzkov bolo upravené o vplyv zmien na trhu. Význam oceňovania reálnou hodnotou narastá a to predovšetkým pri cenných papieroch a derivátoch, ktoré je potrebné preceňovať niekoľkokrát za účtovné obdobie a v prípade napr. bánk je potrebné preceňovať niektoré druhy majetku a záväzkov aj každý deň. Oceňovanie reálnou hodnotou sa v súčasnosti používa nie len na precenenie určitých druhov majetku a záväzkov ku dňu, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka, ale ku dňu uskutočnenia účtovného prípadu.

Literárne zdroje a iné odkazy

Bednářová, B., Šlosárová, A. (2015). Analysis of measurement approaches in financial statements of selected industrial enterprises in the slovak republic from perspective of users usefulness. In *Financial management of firms and financial institutions* [elektronický zdroj]: proceedings: 10th international scientific conference: 7th - 8th september 2015, Ostrava, Czech Republic: VŠB - Technical university of Ostrava, 2015. pp 1263-1273.

Mateášová, M., Meluchová, J. (2015). The ethical aspect of the business in insurance in the conditions of a globalized financial market. In *Financial management of firms and financial institutions* [elektronický zdroj]: proceedings: 10th international scientific conference: 7th - 8th september 2015, Ostrava, Czech Republic: VŠB - Technical university of Ostrava, 2015. pp 783 - 790.

Pakšiová, R., Kubaščíková, Z., Kršeková, M. (2015). Valuation of all Fungible Items' Assets Reduction and its Influence on Measuring company's Performance. In *Financial management of firms and financial institutions* [elektronický zdroj]: proceedings: 10th international scientific conference: 7th - 8th september 2015, Ostrava, Czech Republic: VŠB - Technical university of Ostrava, 2015. pp 921-928.

Soukupová, B., Šlosárová, A., Baštinová, A. (2004). Účetnictví. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition.

Tumpach, M., Máziková, K., Kuceková, M. (2015). Boilerplate reporting used by Slovak IFRS submitters. In *Financial management of firms and financial institutions* [elektronický zdroj]: proceedings: 10th international scientific conference: 7th - 8th september 2015, Ostrava, Czech Republic: VŠB - Technical university of Ostrava, 2015. pp 1334-1339.

Zákon č. 563/1991 Zb. o účetnictví v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 431/2002 Z. z. o účetnictví v znení neskorších predpisov.